Резюме

Мушак Н.Б., Запорожець А.Ю. Сотрудничество правоохранительных органов государств-членов Европейского Союза.

Статья посвящена исследованию сотрудничества правоохранительных органов государств-членов Европейского Союза. Определены главные органы, отвечающие за сотрудничество в ЕС.

Установлено, что главным инструментом полицейского сотрудничества является Европейский полицейский офис, который является центральным элементом более широкой европейской архитектуры внутренней безопасности. Доказано, что CEPOL – это агентство, которое занимается разработкой, внедрением и координацией обучения для сотрудников правоохранительных органов. Аналитический центр разведки ЕС (EU INTCEN) не является, строго говоря, органом полицейского сотрудничества, поскольку он является Дирекцией Европейской службы внешних действий (EEAS) и занимается только стратегическим анализом. По постоянному комитету для обеспечения развития и укрепления оперативного сотрудничества по вопросам внутренней безопасности в рамках Союза (COSI), то он способствует координации действий компетентных органов государств-членов.

Ключевые слова: правоохранительное сотрудничество, органы ЕС, деятельность правоохранительных органов, функции правоохранительных органов ЕС, принципы сотрудничества, трансграничные преступления.

Summary

Natalia Mushak, Anastasiia Zaporozhets. Law Enforcement Cooperation of the Member States of the European Union.

The article is devoted to the study of law enforcement cooperation of the European Union Member States. The main bodies responsible for cooperation in the EU have been identified.

It has been determined that the main instrument of police cooperation is the European Police Office, which is a central element of the wider European internal security architecture. CEPOL has been proven to be the agency that develops, implements and coordinates training for law enforcement officers. The EU Analytical Intelligence Centre (EU INTCEN) is not, strictly speaking, a police cooperation body, as it is the Directorate for European External Action Service (EEAS) and deals only with strategic analysis. On the Standing Committee to ensure the development and strengthening of operational cooperation on internal security matters within the Union (COSI), it promotes coordination among the competent authorities of the member states.

Key words: law enforcement cooperation, EU bodies, activities of law enforcement bodies, functions of EU law enforcement bodies, principles of cooperation, transboundary crimes.

DOI: 10.36695/2219-5521.3.2020.62

УДК 351.755.62

І.Д. СОФІНСЬКА

*Ірина Дмитрівна Софінська, доктор юридичних наук, доцент Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»**

ORCID: 0000-0002-3853-7626

ПАСПОРТ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ – ЛОКАЛЬНІ РІШЕННЯ

Постановка проблеми. Від народження кожна особа має право на ім'я і громадянство (принцип 3 Декларації ООН прав дитини 1959 р.¹, продубльований та задекларований у ст. 7 Конвенції ООН про права дитини 1989 р.²). Кожна держава світу володіє різноманітним спектром засобів ідентифікації власних громадян, фіксації їх громадянства та імені, контролю за ними. Основним політико-правовим інструментом серед них є паспорт – документ, наявність якого традиційно підтверджує права, обов'язки, гарантії та привілеї особи-пред'явника, пов'язані з набутиим громадянством, незалежно від їх кількості, часу та способу набуття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед найяскравіших нещодавніх досліджень у сфері правової ідентичності особи (а детальніше громадянства та паспортизації) варто виокремити декілька важливих та популярних імен: Атосса Араксія Абрагамян³, Клер Бенуа⁴, Патрік Вейл⁵, Мартін Ллойд⁶, Крег Робертсон⁷, Марк Селтер⁸, Пітер Спіро⁹, Джон Торпі¹⁰, Джеймс Туллі¹¹ та інші. Якщо спершу паспорт вважався дозволом для легального пересування конкретної особи, то у ХХ ст. цей документ став символом ідентичності та доказом громадянства особи. Популяризація (доступність) подвійного (множинного) громадянства стала викликом як глобально, так і локально.

Мета статті: унаочнити трансформацію паспорта від документа для легального пересування (безпечних мандрів) особи всередині держави та за її межами до символу ідентичності особи з державою свого походження чи народження, доказу зафіксованого громадянства.

Виклад основного матеріалу. Паспорт вважається фінальним доказом (*conclusive proof*) наявного в особи громадянства, як встановленого постійного у часопросторі, ефективного та правового зв'язку між нею

і державою, незалежно від етнічного походження особи, який проявляється у взаємних правах, обов'язках та привілеях¹². Здавна паспорт вважався важливим символом ідентичності особи з державою свого походження чи народження; офіційним документом, який засвідчує статус особи, оскільки його отримати можна в результаті виконання конкретних юридичних та/чи фінансових вимог або як дарунок від глави держави; документом для легального пересування (безпечних мандрів) особи всередині держави та за її межами.

Філософсько-правовим першоджерелом опрацювання триаспектності паспорта як: 1) дозволу для пересування конкретної особи; 2) виданого главою держави (монархом) та 3) документа, який підтверджує певні права, обов'язки, гарантії та привілеї, вважаємо біблійну історію про мандри Неємії ймовірно у 445–444 рр. до Р.Х. із міста Шуш до Єрусалиму (понад 1 600 км на сьогоднішній час)¹³. Отже, Неємія, королівський виночерпій, за наказом перського царя Артаксеркса I «Довгорукого» з династії Ахеменідів поїхав у Єрусалим з місією відбудувати храм Соломона, міські мури та брами (Книга Неємії 2: 7-9): «Коли цареві до вподоби, нехай дадуть мені листи до начальників заріччя [за Тигром та Євфратом], щоб вони мене пропустили, доки не дійду до Юдеї, та й лист до Асафа, царського лісничого, щоб дав мені дерева на колоди для брам у твердині, що при храмі, на міські мури та на дім, в якому буду жити. І дав мені цар, бо добродійна рука мого Бога була надо мною. От і прийшов я до начальників заріччя і передав їм царські листи»¹⁴.

Саме в цій історії з'являється словосполучення, яке через багато століть знайде своє визначення італійською мовою і стане «паспортом», дозволом «пройти крізь браму у місто (*passare la porta della città*)». Це станеться передусім із двох причин – у зв'язку із розвитком дипломатії та торгівлі. Прикладом взаємопов'язаного розвитку дипломатії та торгівлі може слугувати золота пайцза (металевий додаток до писаного документа, ярлика), яку Марку Поло видав у другій половині XIII ст. Великий монгольський Кублай-хан для започаткування дипломатичних відносин із Папським престолом¹⁵. Окремо варто зазначити, що в тогочасних ісламських державах лише особи, які сплатили податки (незалежно від віросповідання), могли вільно пересуватися на підставі т.зв. квитанції про оплату (*bara'a*).

У Британії одна із найдавніших інформацій про документ, виданий монархом особі для легального пересування (безпечних мандрів, *safe conduct*), представлена в Акті парламенту 1414 р. під час правління короля Генрі V з династії Ланкастерів¹⁶. У той час англійський монарх володів прерогативою видавати такий документ будь-кому незалежно від його громадянства, до того ж іноземці отримували його безкоштовно, а британці платили за його отримання¹⁷.

Тоді ж (у 1414 р.) схожий документ з'явився і у Франції, де його теж видавав монарх для вільного пересування товарів у межах держави та за її кордонами. Як відомо, під час правління короля Франції Луї XI Розсудливого з 1464 р. дія цього документа поширювалася і на звичайних людей. У 1540 р. такий документ для подорожі отримав назву *паспорт*. До правничої термінології «паспорт» потрапив у 1570 р.¹⁸

У середньовічній Європі місцева влада видавала паспорти переважно іноземцям, у цих документах було визначено чіткий перелік міст та містечок, які ця особа мала дозвіл відвідати (не стосувалося портів, які вважалися зонами вільної торгівлі, і будь-хто будь-коли міг потрапити у порт). Надзвичайну популярність у Франції паспорти здобули під час правління «короля-сонця» Луї XIV, починаючи з 1669 р. Тоді ж частково змінилося опрацювання паспорта: оскільки більшість мандрівок у той час відбувалися через моря та океани, то і в'їзд у місто відбувався через порт (*passe port*).

На початку Французької революції паспорти були скасовані у контексті реалізації свободи пересування осіб. Однак протягом 1792 р. було прийнято Національними законодавчими зборами Франції декілька декретів, які мали «силу законів» та відновлювали циркуляцію паспортів. На законодавчому рівні *de facto* було встановлено зобов'язання кожного, хто планує подорожувати, мати паспорт. Однак паспорти не були популярними серед звичайних людей (французький імператор Наполеон III визнав паспорт «гнітючим винаходом» і скасував його у 1860 р.)¹⁹.

Очевидно, що американська модель паспортизації суголосна з британською та французькою: колоністи спочатку використовували британську модель громадянства та паспорти для пересування між колоніями. Перша згадка про американський паспорт датується 1775 р., однак окремо варто зазначити, що у 1780 р. Бенджамін Франклін, будучи послом у Францію (1779–1785 рр.), видав французькою мовою та самостійно виготовив для Френсіса Дейни паспорт для переїзду з Франції у Нідерланди. Визначення паспорта як документа, який свідчить про правову ідентичність та громадянство особи-пред'явника, з'явилося лише у 1835 р. у рішенні Верховного суду США у справі *Urtetiqui v. D'Arcy*²⁰. Однак у кінці XIX століття у США можна було подорожувати також без паспортів, як і у Франції.

Важливим підтвердженням взаємопроникності громадянства, свободи пересування, розвитку дипломатії та торгівлі (фактично актуалізації давньоримської концепції «*civis Romanus sum*») є справа «Дона Пасіфіко» (*Don Pacifico affair*) 1850 р. між Британією та Грецією. Ця справа стосувалася підтримки британського уряду щодо отримання компенсації від грецького уряду за завдану шкоду у 1847 р. Давіду Пасіфіко, колишньому португальському дипломатові, торговцю-сефарду, народженому ймовірно у Гібралтарі (а тому британському громадянину), який проживав в Афінах²¹.

На початку XX ст. у результаті масштабних геополітичних змін у світі (насамперед у Європі) активізувалася нова категорія людей – біженці (в т.ч. політичні емігранти). Це були вимушені переселенці, які постраждали внаслідок Першої світової війни, у результаті територіальних змін вони *de jure* втратили наявне громадянство (відмовилися *de facto* набути громадянство нових держав, а їхні паспорти стали камуфляжними), також вони боялися переслідування, ув'язнення чи навіть страти²².

Спершу у 1920 р. Ліга Націй провела у Парижі Міжнародну конференцію щодо паспортів, митних процедур та квитків прямого сполучення, під час якої були запроваджені паспорти, формат яких є дійсним майже без змін дотепер (як стандартизований письмовий візуалізований антропометричний персоналізований документ). Далі, у березні 1922 р., Рада Ліги Націй ініціювала створення «нансенівського паспорта» – спеціального документа, який дозволяв особі-пред'явнику (визнаній біженцем чи особою без визначеного громадянства) вільно пересуватися та уникнути переслідування з боку держави його громадянства (національної приналежності). Спочатку, видача «нансенівського паспорта» стосувалася «будь-якої особи російського походження (В. Набоков, С. Рахманінов, І. Стравінський, М. Шагал), яка не бажає захисту з боку органів влади СРСР і не набула жодного іншого громадянства» (О.І. Бочковський)²³, однак згодом дія цього паспорта поширилася на осіб грецького (А. Онассіс), турецького, сирійського, вірменського²⁴ походження, які були визнані особами без визначеного громадянства²⁵.

Однак таке визначення (йдеться про особу «російського походження, яка не набула жодної іншої державної приналежності»), запропоноване Верховним комісаром Ліги Націй, не лише заперечувало сам факт відродження української державності протягом 1917–1920 рр., прийняття законів про громадянство УНР (2 березня 1918 р.)²⁶ та Гетьманату (2 липня 1918 р.)²⁷, а й позбавляло українців їхнього «національного імені»²⁸. Навіть незважаючи на те, що багатьом українцям «нансенівський паспорт» врятував життя. Насамперед йшлося про визнання українських біженців окремою категорією емігрантів та про офіційний запис української національності у «нансенівських паспортах», оскільки на момент еміграції українські біженці були громадянами УНР, яку багато держав-членів Ліги Націй визнали самостійною державою, а в деяких із них діяли українські дипломатичні установи (представництва)²⁹.

«Нансенівський паспорт» зразка 1922 р. не гарантував біженцям право на повернення в ту державу, яка його видала, а виїзд в іншу державу допускався лише на підставі спеціального дозволу (втрачав чинність, якщо його власник повертався в державу свого походження). Існували три види «нансенівського паспорта» залежно від категорії одержувачів: сині – для російських і вірменських біженців, зелені – для осіб російського походження, які залишили СРСР з радянським паспортом та не могли його отримати чи подовжити термін дії, рожеві – для осіб без громадянства³⁰. За допомогою «нансенівського паспорта», виданого представництва Ліги Націй протягом 1922–1938 рр. і визнаного у 52 державах світу, пред'явники (загалом йдеться про 450 тисяч осіб в усьому світі) отримали право проживати та вільно пересуватися (подорожувати) по території цих держав³¹.

Інфраструктурний розвиток залізниць та авіатранспорту дав поштовх до активізації міграційних рухів: у багатьох державах Європи та світу саме на авіаперевізників покладено обов'язок перевірки паспорта та інших документів, які підтверджують можливість в'їзду особи-пред'явника в конкретну державу³². Такі глобалізаційні та цивілізаційні виклики змінили (диференціювали) парадигму опрацювання паспорта:

- як стандартизованого письмового (насправді *machine-readable*) візуалізованого антропометричного персоналізованого доказу громадянства³³;

- як засобу ідентифікації осіб, які набувають громадянство конкретної держави незалежно від часу, місця та способу (у вигляді обробки персональних даних*), та контролю за ними з боку цієї держави³⁴;

- як паперового документа, який наділяє особу-пред'явника правами, обов'язками та привілеями, гарантує свободу пересування (безлімітний і безстроковий в'їзд у державу громадянства та виїзд з неї, *laissez-passer*) та імунітет (від екстрадиції).

Наявність чи відсутність паспорта конкретної держави корегує життєвий шлях кожної людини і часто не залежить від її національності (походження), постійного проживання у цій державі, інтеграції у суспільне середовище та загалом сповідування традиційних цінностей і традицій цієї держави³⁵. «Гідні уваги паспорти» дозволяють особі-пред'явнику періодично здійснювати безлімітні безвізові мандри (легко та без жодних проблем отримати візу в разі потреби), уникати надмірного, на її думку, оподаткування та приховувати прибутки, отримані не завжди легальним шляхом³⁶. Відбувається поступове знецінення паспорта як доказу (базового атрибуту) громадянства у випадку його набуття у зв'язку з інвестицією або т. зв. «купівлею за готівку» у розумінні *cash-for-passport*, незважаючи на те, що «паспорт – це не лише аркуш чи офіційний документ, це також набір прав та обов'язків громадянина»³⁷.

У сучасному світі існує чимало успішних та благополучних держав, які проводять т. зв. «аукціони» громадянства, на яких можна безперешкодно «купити» потрібний чи омріяний паспорт (набути альтернативне громадянство). Вочевидь, далеко не будь-хто може взяти участь у такому «аукціоні» громадянства, – це як закритий клуб, вхід у який дозволяється лише за персональними картками, які підтверджують членство у такому клубі, та сплативши вступний внесок. Такі мерітократичні підходи до громадянства та паспортизації побутують у багатьох державах світу і є наслідком чітко продуманої й ефективної діяльності держави щодо покращення своєї економічної ситуації шляхом офіційного чи латентного «продажу» громадянства (а з ним і паспорта), а не результатом реальної інтеграції особи-інвестора у суспільство, вивчення державної мови, історії, культури та традицій³⁸. Бажання набути альтернативне громадянство і паспорт, наявність якого зможе забезпечити усталений рівень життя, є характерним для сучасного споживачького глобалізованого світу, провокує деформацію правового світопорядку та породжує вимушену міграцію (переселення) людей³⁹.

* Збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення секретних (недоступних для широкого вжитку) персональних даних особи-пред'явника паспорта

Традиційно, компетентний орган держави, використовуючи свої дискреційні повноваження, може видати (подарувати) або відкликати (конфіскувати) паспорт *de facto*, не враховуючи факт набуття чи припинення громадянства *de jure*, що виглядає підозріло і може спровокувати правову дилему у майбутньому: у демократичних і правових державах паспорт є документом, який свідчить про громадянство особи-пред'явника та фіналізує процедуру набуття особою громадянства незалежно від способу, часу і місця. А тому відкликати (конфіскувати) паспорт без припинення громадянства (у вигляді втрати), позбавлення громадянства чи скасування його набуття – це нонсенс (особливо, якщо є підстави вважати, що набуття особою громадянства незалежно від способу відбулося в результаті подання недостовірної (фальшивої) інформації). Інша річ, що компетентний орган держави може відкликати (конфіскувати) дійсний паспорт особи, вважаючи що її пересування можуть завдати шкоду національній безпеці (скомпрометувати її) і міжнародній політиці (здійснення підривної діяльності чи шпionажу)⁴⁰.

Необхідно диференціювати відкликання (конфіскацію) дійсного паспорта від відмови компетентного органу держави видати цей документ, якщо порушена сама процедура набуття громадянства або особа-заявник її не завершила (до прикладу, під час інтерв'ю особа показала недостатній рівень інтеграції в іспанське суспільство, бо не знала ім'я дружини тогочасного прем'єр-міністра держави)⁴¹.

У Швейцарії у 1983, 1994 та 2004 рр. відбулися національні референдуми щодо розширення доступу іноземців, які тривалий час проживають у Швейцарії, до швейцарського громадянства чи принаймні полегшення (спрощення) процедури натуралізації, однак безуспішно⁴². Незважаючи на те, що питання у сфері громадянства є законодавчо визначені на федеральному рівні, кантони на регіональному та територіальні громади (муніципалітети) на місцевому рівнях можуть встановлювати додаткові вимоги щодо процедури набуття особою громадянства (по суті ускладнювати її). Тому, окрім вищезгаданої ситуації, варто зазначити ще декілька порівняно нещодавніх казусів:

- у 2014 р. місцева рада відмовила у набутті громадянства 75-річному американському професору-емериту з хімії, який прожив і працював у Швейцарії (ETH Zurich) майже 40 років, був одружений зі швейцаркою, його трое дітей – громадяни Швейцарії від народження, оскільки він недостатньо інтегрувався за цей час у місцеве життя (не зміг правильно назвати сусідніх сіл, не знав місцевих питань та проблем)⁴³;

- у 2015 р. 50-річному громадянину Італії, який проживає в Швейцарії понад 30 років та має свій бізнес (продає морозиво), було відмовлено у набутті громадянства у зв'язку з натуралізацією, оскільки він недостатньо інтегрувався за цей час у місцеве життя (не знав, які тварини (ведмеді та вовки) перебувають у місцевому зоопарку)⁴⁴. Однак у січні 2020 р. Федеральний трибунал Швейцарії визнав таке рішення органів місцевої влади необґрунтованим та свавільним, постановивши надати заявнику громадянство⁴⁵;

- у 2016 р. біженцям із Косово, які проживають у Швейцарії з 2006 р., відмовили у набутті громадянства громадяни Нідерландів у зв'язку з натуралізацією, оскільки вони, гуляючи навколо містечка, були вдягнуті у «неправильний» одяг (незважаючи на те, що вони володіють мовою, успішно здали всі тести на знання історії, культури, традицій та географії)⁴⁶;

- у 2016 р. двом дівчаткам-мусульманкам було відмовлено у набутті громадянства у зв'язку з натуралізацією, оскільки вони відмовилися відвідувати (фактично прогулювали) уроки плавання у школі, де вони навчалися, спільно з представниками чоловічої статі (порушення принципу рівності)⁴⁷;

- у 2017 р. вперше муніципалітет відмовив у набутті громадянства у зв'язку з натуралізацією громадяниці Нідерландів, яка є веганом і публічно висловлювалася за скасування місцевих сільських традицій; вдруге їй відмовили у зв'язку з недостатнім знанням місцевих спортивних традицій (незважаючи на те, що вона живе у Швейцарії багато років, а її діти є громадянами Швейцарії від народження)⁴⁸;

- у 2018 р. подружжю відмовили у набутті громадянства у зв'язку з натуралізацією, оскільки вони відмовилися потиснути руку представнику компетентного органу протилежної статі під час отримання паспорта, як фінальної частини процедури набуття швейцарського громадянства на підставі натуралізації, що вважається порушенням принципу рівності⁴⁹.

Схожу ситуацію, коли наявність паспорта не є тотожним наявності в особи громадянства держави, спостерігаємо у випадку скасування компетентними органами держави набуття нею громадянства у випадку набуття внаслідок шахрайських дій, подання неправдивих відомостей або приховування будь-якого суттєвого факту, що стосується заявника⁵⁰. Наявність паспорта у цьому випадку не є дійсним доказом громадянства, оскільки процедура оскарження у судовому порядку рішення компетентними органами держави про скасування набуття особою громадянства не є завершеною (або рішення у справі не є позитивним для особи-заявника), а тому така особа не має громадянства конкретної держави (хоч і користується паспортом на свій страх і ризик).

Окремої уваги заслуговує згадка про існування камуфляжних паспортів (*camouflage passport*), які на вигляд мало чим відрізняються від дійсних паспортів, однак видані вони органами влади самопроголошених невизнаних республік або органами держав, які припинили своє існування (в результаті розпаду, об'єднання, деколонізації) чи змінили назву. На рівні ЄС існує список уявних, фіктивних, камуфляжних паспортів, затверджений у вигляді спільного рішення Ради Європейського Союзу та Парламентом ЄС (востаннє оновлений у березні 2017 р.): особи-пред'явники таких документів не мають права на в'їзд до ЄС та вільне пересування в кордонах держав-членів ЄС*.

* Детальніше дивитися тут: URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/borders-and-visas/document-security/docs/list_of_known_fantasy_and_camouflage_passports_en.pdf

Протягом останніх 20 років у сучасній матриці громадянства науковці розмірковують над такими трьома основними питаннями: наскільки межі членства людини у державі (*membership*) будуть співрозмірними з кордонами між державами (ступінь); наскільки переваги і межі членства людини у державі будуть закріплені у законодавстві (зміст); і наскільки «товщина» ідентичності громадян як членів держави буде осмисленою і зрозумілою для кожного з них (глибина)⁵¹. Паспорт вважається тим доказом громадянства особи (*proof-of-citizenship*), який на емоційному і ціннісному рівні корелює із відчуттям особистої ідентичності, приналежності, враховуючи урочисту присягу на вірність, спадком, який передається за походженням на підставі права крові *jus sanguinis* нащадкам незалежно від часу та місця народження.

Існує думка, що «[паспорт як] кокарда означає належність до громадянства якоїсь держави, однак, її колір ніяк не є пов'язаний із нацією, він відображає не себе, а націю» (п. 58 трактату)⁵². Кольорова палітра паспортів у світі є достатньо широкою, однак, традиційно, використовують такі популярні тинктури (геральдичні емалі): червону, синю, зелену та чорну (з відповідними відтінками)*. Але й тепер кожен, хто має паспорт «правильного» кольору, виданий державою з високим «індексом щастя», може втішатися своїми привілеями⁵³.

Міграційна криза у ЄС протягом 2015–2019 рр., масова купівля паспортів та розповсюдження COVID-19 протягом 2020 р. спровокувало перегляд засадничих елементів свободи пересування і пришвидшило розроблення стратегії аутсорсингу міграції (*outsourcing of migration*), диверсифікацію міграційних потоків та «ренесанс» ціннісного наповнення паспорта як стандартизованого письмового візуалізованого антропометричного персоналізованого доказу громадянства, який наділяє особу-пред'явника правами, обов'язками та привілеями, свободою пересування та імунітетом від екстрадиції. І нарешті, коли у 2020 р. розмірковуємо про свободу пересування, національну безпеку, гарантування прав людини, відродження кордонів держав-членів ЄС, то варто пам'ятати беззневне звернення президента Франції Е. Макрона до співвітчизників про те, що «цей вірус не має паспорта (*ce virus n'a pas de passeport*)»**.

¹ Декларація прав дитини, 20 листопада 1959 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_384 (дата звернення: 17.12.2018).

² Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021) (дата звернення: 17.12.2018).

³ Abrahamian A.A. The Cosmopolites: The Coming of the Global Citizen. Columbia Global Reports, 2015. 162 p.

⁴ Benoit C. Force and Effect: A Look at the Passport in the Context of Citizenship. Fordham Law Review, 2014, Volume 82, Issue 6. P. 3307–3340.

⁵ Weil P. Citizenship, Passports, and the Legal Identity of Americans: Edward Snowden and Others Have a Case in the Courts, 123 Yale Law Journal Forum 565 (2014). URL: <http://yalelawjournal.org/forum/citizenship-passports-and-the-legal-identity-of-americans>.

⁶ Lloyd M. The Passport: The History of Man's most Travelled Document (Queen Anne's Fan; 1st Edition, 2008) 242 p.

⁷ Robertson C. The Passport in America: The History of a Document. Oxford University Press; 1st Edition. 2010. 352 p.

⁸ Salter M.B. Rights of Passage: The Passport in International Relations. Lynne Rienner Publishers, 2003. 195 p.

⁹ Spiro P.J. At Home in Two Countries: The Past and Future of Dual Citizenship (Citizenship and Migration in the Americas), NYU Press: 2016, 208 p.

¹⁰ Torpey J.C. The Invention of the Passport: Surveillance, Citizenship and the State (Cambridge Studies in Law and Society) 2nd Edition. 2018. 284 p.

¹¹ Tully J. On Global Citizenship: James Tully in Dialogue (Critical Powers) Bloomsbury Academic: 2014. 368 p.

¹² Софінська І. Філософсько-правова візія доктрини громадянства: монографія. Львів: Каменяр, 2018. 346 с.

¹³ Benedictus L. A brief history of the passport: From a royal letter to a microchip. The Guardian, Friday 17 November 2006. URL: <http://www.theguardian.com/travel/2006/nov/17/travelnews>

¹⁴ Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Видавництво отців Василіан «Місіонер», 2005.

¹⁵ Bergreen L. Marco Polo: from Venice to Xanadu, Vintage; Reprint edition (October 21, 2008). P. 341.

¹⁶ Tomlins Th.E., Raithby J. (1811). Safe Conducts Act 1414 [2 Hen. V. - A.D. 1414 Statute I, Chapter VI]. Internet Archive. The Statutes at Large, of England and of Great Britain: from Magna Carta to the Union of the Kingdoms of Great Britain and Ireland. II. London, Great Britain: George Eyre and Andrew Strahan. P. 320–326.

¹⁷ Benedictus L. A brief history of the passport: From a royal letter to a microchip. The Guardian, Friday 17 November 2006. URL: <http://www.theguardian.com/travel/2006/nov/17/travelnews>

¹⁸ Torpey J.C. «Le contrôle des passeports et la liberté de circulation. Le cas de l'Allemagne au XIX^e siècle », Genèses, 1998, n° 1. P. 53–76.

¹⁹ Гарфорд Т. Речі, що змінили світ. Історія економіки в 50 винаходах / пер. з англ. Р. Скакун. Київ: Наш формат, 2018. С. 47–51; Tim Harford. Do passports restrict economic growth? BBC News, 3 July 2017. URL: <https://www.bbc.com/news/business-40188997>

²⁰ Weil P., Citizenship, Passports, and the Legal Identity of Americans: Edward Snowden and Others Have a Case in the Courts, 123 Yale Law Journal Forum 565 (2014). URL: <http://yalelawjournal.org/forum/citizenship-passports-and-the-legal-identity-of-americans>

²¹ Джонсон Б. Омріяний Рим. / пер. з англ. Б. Превіра. Харків: Біблат, 2020. С. 56–57.

²² Torpey J.C. The invention of the passport: surveillance, citizenship, and the state. Cambridge University Press, 2000. P. 127–129.

²³ League of Nations, Arrangement with respect to the issue of certificates of identity to Russian Refugees, 5 July 1922, League of Nations, Treaty Series Vol. XIII No. 355, available at: <https://www.refworld.org/docid/3dd8b4864.html> [accessed 28 July 2020].

* Детальніше дивитися тут: URL: <https://www.passportindex.org/>

** Детальніше дивитися тут: URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/03/12/adresse-aux-francais>

- ²⁴ League of Nations, Arrangement Relating to the Issue of Identify Certificates to Russian and Armenian Refugees, 12 May 1926, League of Nations, Treaty Series Vol. LXXXIX, No. 2004, available at. URL: <https://www.refworld.org/docid/3dd8b5802.html> [accessed 28 July 2020].
- ²⁵ League of Nations. A. 48.1927 VIII.
- ²⁶ Закон «Про громадянство Української Народної Республіки» (2 березня 1918 року) :збірка нормативно-правових актів з питань громадянства України (1918–2000) / упоряд.: В. Андрієнко, С. Бритченко, В. Суботенко, С. Чехович. Київ: Континент. 2000. С. 4–5.
- ²⁷ Закон про громадянство Української Держави (2 липня 1918 року). URL: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1918\(08\)02.zakon.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1918(08)02.zakon.php) (дата звернення: 12.02.2019).
- ²⁸ ЦДАВО України. Ф. 3793. Оп. 1. Спр. 187. Арк. 5.
- ²⁹ Софінська І. Філософсько-правова візія доктрини громадянства: монографія. Львів: Каменяр, 2018. 346 с.
- ³⁰ Загороднюк Т. Запровадження паспортів для біженців у Чехословацькій Республіці (20–30-і рр. XX ст.). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2015. № 4(127). С. 13–16.
- ³¹ Fridtjof Nansen and the Greek Refugee Crisis 1922–1924 by Harry J. Psomiades. Pella Pub Co: 2011. P. 287–346.
- ³² Shachar A. The Shifting Border of Immigration Regulation. *Michigan Journal of International Law*, 2009. Volume 30, Issue 3. P. 809–839.
- ³³ *Urtetiqui v. D'Arcy*, 34 U.S. 692, 699 (1835). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/34/692/>
- ³⁴ Pogonyi Sz. The passport as means of identity management: making and unmaking ethnic boundaries through citizenship, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2019, Volume 45, Issue 6. P. 975–993.
- ³⁵ Софінська І. Світоглядне ядро громадянства: від традиційних до емансипативних цінностей. *Право України: юридичний журнал*. 2019. № 5. С. 138–150.
- ³⁶ Džankić J. The Global Market for Investor Citizenship. Palgrave Macmillan: 2019. Politics of Citizenship and Migration Serie. 225 p.
- ³⁷ Reding V. Citizenship must not be up for sale. Speech/14/18 on Plenary Session debate of the European Parliament on «EU citizenship for sale», Strasbourg, 15 January 2014. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-18_en.htm. (P. 3–4). (дата звернення: 07.07.2020).
- ³⁸ Sofinska I. Money-based Citizenship Acquisition vs. Country Belonging Worldwide. *IANUS: Diritto e Finanza, Rivista di studi giuridici*, n. 19 - giugno 2019. P. 235–250.
- ³⁹ Yossi Harpaz. Citizenship 2.0: Dual Nationality as a Global Asset. Princeton University Press: 2019. Princeton Studies in Global and Comparative Series. Sociology, 216 p.
- ⁴⁰ Capassakis E. Passport Revocations or Denials on the Ground of National Security and Foreign Policy. *Fordham Law Review*, Volume 49, Issue 6, 1981. P. 1178–1196.
- ⁴¹ Barbulescu R. What is the name of Mariano Rajoy's wife?" A Senegalese migrant denied Spanish citizenship, *EUDO Citizenship*, April 15, 2013. URL: <https://globalcit.eu/what-is-the-name-of-mariano-rajoy-s-wife-a-senegalese-migrant-denied-spanish-citizenship/>
- ⁴² Long road to Swiss citizenship by Imogen Foulkes. *BBC News*, 20 September, 2004. URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3673736.stm>
- ⁴³ American professor denied Swiss citizenship, *SWI*, October 23, 2014. URL: https://www.swissinfo.ch/eng/naturalisation-controversy_american-professor-denied-swiss-citizenship/41075124
- ⁴⁴ Man is denied Swiss citizenship after living in the country for 30 years because he did not know bears and wolves shared an enclosure at his local zoo by Ryan Fahey for *Daily Mail*, 28 January 2020. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-7937977/Man-denied-Swiss-citizenship-not-knowing-animals-sharing-enclosure-local-zoo.html>
- ⁴⁵ Surévaluation d'un des critères d'intégration : recours du candidat à la naturalisation admis, Communiqué de presse du Tribunal fédéral, 20.01.2020. URL: https://www.bger.ch/files/live/sites/bger/files/pdf/fr/archive/1D_1_2019_2020_01_27_T_f_15_28_02.pdf
- ⁴⁶ Swiss citizenship refused for wearing the wrong clothes, 09/06/2016 by *Le News*. URL: <https://lenews.ch/2016/06/09/swiss-citizenship-refused-for-wearing-the-wrong-clothes/>
- ⁴⁷ Swiss deny citizenship to Muslim girls who balked at swimming with boys by Helena BachmannSpecial for *USA Today*, 28 June 2016. URL: <https://www.usatoday.com/story/news/world/2016/06/28/swiss-deny-citizenship-muslim-girls-who-balked-swimming-boys/86469658/>
- ⁴⁸ Can one be refused a Swiss passport for being too Swiss? *SWI*, January 11, 2017. URL: https://www.swissinfo.ch/eng/direct-democracy/naturalisation-controversy_can-one-be-refused-a-swiss-passport-for-being-too-swiss/42827836
- ⁴⁹ No handshake. No Swiss passport. 22/08/2018 by *Le News*. URL: <https://lenews.ch/2018/08/22/no-handshake-no-swiss-passport/>
- ⁵⁰ Софінська І. Філософсько-правова візія доктрини громадянства: монографія. Львів: Каменяр, 2018. 346 с.
- ⁵¹ Isin E.F. and Turner Br.S. Citizenship studies: An introduction. In: Isin, Engin F. and Turner, Bryan S. eds. *Handbook of citizenship studies*. London, UK: Sage, 2002. P. 1–10.
- ⁵² Hegel G.W.F. *Philosophy of Right* / Translated by S.W. Dyde. Batoche Books & Kitchener, 2001. 281 p. (P. 200, 203).
- ⁵³ Гарфорд Т. Речі, що змінили світ. Історія економіки в 50 винаходах / пер. з англ. Р. Скакун. Київ: Наш формат, 2018. С. 47–51.

Резюме

Софінська І.Д. Паспорт: глобальні виклики – локальні рішення.

У цій статті йдеться про виникнення та траєкторію розвитку паспорта, його поліаспектність у сучасному житті. По-перше, паспорт – це стандартизований письмовий візуалізований антропометричний персоналізований доказ громадянства особи-пред'явника, однак не завжди. По-друге, паспорт є засобом ідентифікації особи-пред'явника незалежно від часу, місця та способу набуття громадянства конкретної держави (у вигляді обробки персональних даних), а також контролю за ними з боку цієї держави. І нарешті, паспорт – це паперовий документ, який наділяє особу-пред'явника правами, обов'язками та привілеями, гарантує свободу пересування (безлімітний і безстроковий в'їзд у державу громадянства та виїзд з неї) та імунітет (від екстрадиції).

Ключові слова: паспорт, громадянство, паспорт Нансена, біженці, особи без громадянства, подвійне громадянство, космополіти.

Резюме

Софинская И.Д. Паспорт: глобальные вызовы – локальные решения.

В этой статье говорится о возникновении и траекторию развития паспорта, его полиаспектность в современной жизни. Во-первых, паспорт – это стандартизированный письменный визуализированный антропометрический персонализированный доказательство гражданства лица-предъявителя, однако не всегда. Во-вторых, паспорт является средством идентификации лица-предъявителя независимо от времени, места и способа приобретения гражданства конкретного государства (в виде обработки персональных данных), а также контроля за ними со стороны этого государства. И наконец, паспорт – это бумажный документ, который наделяет человека-предъявителя правами, обязанностями и привилегиями, гарантирует свободу передвижения (безлимитный и бессрочный въезд в государство гражданства и выезд из него) и иммунитет (от экстрадиции).

Ключевые слова: паспорт, гражданство, паспорт Нансена, беженцы, лица без гражданства, двойное гражданство, космополиты.

Summary

Iryna Sofinska. Passport: global challenges – local solutions.

This article deals with the origin and trajectory of the passport, its multifaceted nature in modern life. Firstly, a passport is a standardized and written, visualized, and anthropometric, personalized proof of citizenship of its bearer, but not always. Secondly, it is a proof of identification, regardless of the time, place, and mode of acquisition of citizenship of a particular state (in the form of personal data processing) and control over them by that state. Finally, it is a paper document (actually machine-readable) that gives its bearer rights, responsibilities, and privileges guarantee his/her freedom of movement (unlimited and indefinite entry into and exit from the state of citizenship) and immunity (from extradition and expulsion).

In the time of globalization and omnipresent migration, there is a myriad of modern researches worldwide related to passport, citizenship, person identification, etc. Up to my mind, we can shortlist such authors as Atossa Araxia Abrahamian (cosmopolites and global citizen), Leo Benedictus (history of the passport), Claire Benoit (the passport in the context of citizenship), Evelyn Capassakis (passport revocations or denials), Jelena Džankić (the global market for investor citizenship), Yossi Harpaz (dual nationality as a worldwide asset), Martin Lloyd and Craig Robertson (the history of the passport), Mark B Salter (the passport in international relations), Ayelet Shachar (the shifting border of immigration regulation), Peter J Spiro (the past and future of dual citizenship), John C Torpey (the invention of the passport), James Tully (on global citizenship), Patrick Weil (citizenship, passports, and the legal identity of persons).

In modern days this most traveled document in the world is a perfect political and legal instrument used by the particular state to identify its citizens, keep them in the borders, and not let them enjoy the freedom of movement extra territory. In this article, I trace the history of the passport within the law, international relations, and globalization. A separate piece of information is related to its evolution during centuries. It is interesting how passports and their carriers (citizens of a particular state) are handled at international borders? And what are the fundamental functions of the passport in global mobility?

In 2020 not only states globally in terms of preservation of national security and identity but also health stop (at least hamper) migration. “This virus (COVID-19) does not have a passport”, declared French President Emmanuel Macron on 12 March 2020 in a primary television address to the French people. Non-essential travel when you possess not enough worthy passport stops you beyond the borders of the European Union. You are not allowed to enter unless you acquire dual nationality and obtain a second alternative passport.

Key words: passport, citizenship, Nansen passport, refugees, stateless persons, bipatrism, cosmopolites.